

Zdroje germánských mýtů

1) Antika:

- **Caesar** ve svých **Zápisích o válce galské** popisuje germánské náboženství povrchně a sporně:
 - „Germáni mají hodně jiné obyčeje, neboť nemají ani druidy, aby se starali o bohoslužbu, ani nepřikládají váhy obětem. Za bohy mají jen ty, které vidí a kteří jim zřejmě jsou na prospěch – Slunce, Oheň, Měsíc. Ostatní neznají ani z doslechu.“
- **Tacitus** zmiňuje u Germánů neznalost chrámů i kultovních obrazů, zato dokládá uctívání **posvátných hájů**
- antické zdroje jsou povrchní (kusé a nepřesné záznamy) a neinformují o germánské mytologii

2) Hmotné památky nepísemné povahy:

- dobové pozůstatky hmotné povahy s doklady germánských (vikingských) mýtů jsou skrovné:
 - jednak jde o **rytiny**

- na kamenném kříži z **11. stol.** z osady **Andreas** (britský ostrov **Man**) najdeme pod pravým ramenem hřbitovního kříže postavu **muže s kopím** napadeného rozzuřenou šelmou – podle všeho jde o boha **Ódina** ohroženého vlkem **Fenrim**
- pro Seveřana pobývajícího v **Anglii** či **Irsku** té doby (tj. už po přijetí křesťanství) nebyla potíž uctívat současně **Krista i Thóra**, příběh o životě, ukřižování a zmrtvýchvstání Krista jen doplnil plejádu severských mýtů

kříž z Andreas:

- dále jsou to **amulety** ve tvaru **kladiva**, na něž se naráží při archeologických průzkumech z éry Vikingů – příběhy o **Thórovi** a jeho kladivu byly v dané době živé (podobně jako u Slovanů víra v **Peruna**)
- poněkud nejistější dobové výtvarné prameny představují malé **figurky** nebo skupiny figurek, o nichž se někteří domnívají, že znázorňují **bohy** se svými charakteristickými atributy (viz figurky Freye), jiná teorie: jde o **hrací figury** pro nějakou stolní hru...
- pokud chceme získat představu o podobě starogermánských mýtů, musíme vycházet z **písemných pramenů středověké Skandinávie** (a z pozdější éry křesťanství, byť tam jde již o četné nepřesnosti...)

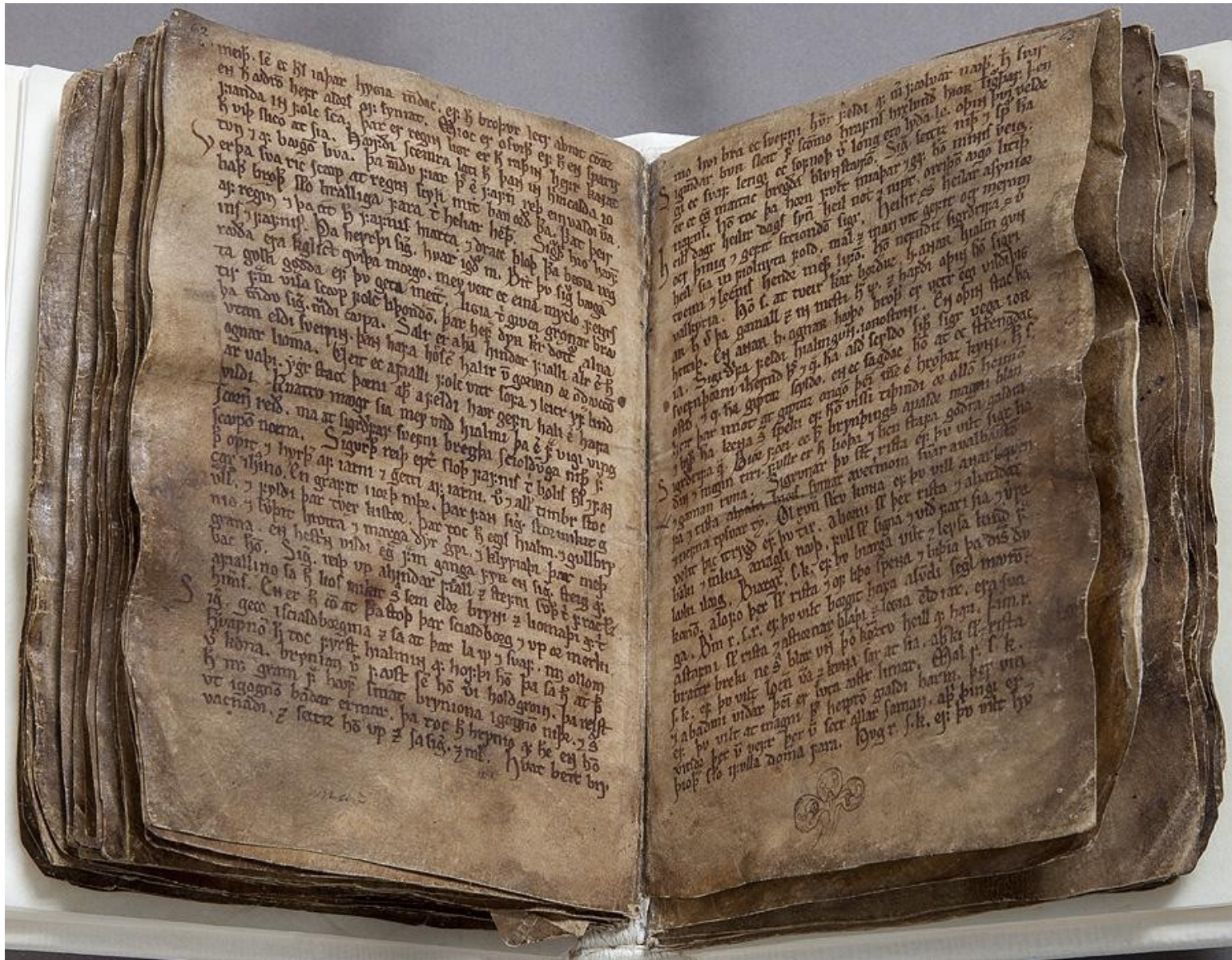
3) Křesťanství:

- nejobsáhlejší jsou pozdější záznamy **křesťanského původu** (ne zcela spolehlivé), často pořízené i mimo Skandinávii (navíc už lokálně pozměněné)
 - zapsané obvykle větší bez snahy o pochopení vikingského (resp. germánského) světonázoru

- germánské mýty a jejich ústřední bohové dochovány ve sbírce **islandských epických písní *Edda*** (*existuje **Prozaická Edda** a **Poetická Edda***)
- tzv. **Prozaická Edda** zaznamenána irským křesťanským velmožem jménem **Snorri Sturluson** (tj. **Snorri syn Sturlův** – proto ho budeme označovat jako Snorriho), žil **1179–1241** (některé části *Eddy* patrně zapsal už ve 12. stol., nejstarší ve 20. letech 13. stol.):
 - **Edda**: staroislandsky „**prababička**“ (důvod názvu nejasný)
 - líčí germánské bohy jako mocný rod **Ásů**, který přišel z dalekého východu až na **sever Evropy**
 - to by nasvědčovalo hypotéze, že severští bohové byli původně **smrtelníci**, kteří byli po smrti **zbožštěni**
 - jiná hypotéza: **Vanové** jsou původní staroevropská přírodní božstva (něco jako šintoističtí kami), zatímco **Ásové** jsou bohové kmenů příchozích z Asie (viz Árjové vs. Drávidové ve starověké Indii)
- naše znalosti germánské mytologie vycházejí ze **tří hlavních pramenů**:

1) Poetická Edda

- někdy též *Písňová Edda*
- anonymní sbírka mytických básní, obsažena v rukopise zvaném *Codex Regius*
 - tj. *Královský rukopis*
 - dlouho byl majetkem **Královské knihovny** v Kodani, než byl v roce 1971 vrácen dánskou vládou **Islandu**
- rukopis psaný na **pergamenu**
 - při napnutí vysušená kůže domácích zvířat (oslů, vepřů, koz, ovcí, hovězího dobytka, zpravidla mladších jedinců, jejichž kůže je jemnější)
- vznikl na Islandu téměř **300 let** po přijetí křesťanství
- obsahuje **29 básnických skladeb**:
 - 11 básní s náměty ryze **mytologickými**
 - zbytek pojednává o **hrdinech a hrdinkách** germánského dávnověku
 - některé z „písni“ mají **narativní charakter**, jiné **dialogický ráz**

Codex Regius

- existují i některé **další rukopisy** menšího rozsahu, v nichž se dochovalo několik básní a písní podobného pojetí i obsahu
 - rozhodně tedy nejde o podvrh
 - víme, kdy a kde byl *Codex Regius* sepsán, avšak není možné určit **dobu a místo vzniku** jednotlivých eddických písní
 - *Codex Regius* shromažďuje nahodile díla z **různých dob i lokalit**, některé písně mohou pocházet z **rané vikingské éry**, jiné mohly vzniknout třeba až ve **12. stol.**, kdy již lze skandinávskou kulturu považovat za součást **evropského středověku**
 - některé písně mohou pocházet z dnešního **Norska**, jiné ze západních lokalit jako např. **Irsko, Grónsko**
- jedna z nejjednodušších epických písní *Eddy*, obsahující **vyprávěcí rovinu i přímou řeč** postav, je ***Píseň o Thrymovi***
 - příběh o **králi obrů Thrymovi / Thrymrovi**
 - úvodní zápletka: **Thór** se probudí v posteli, sahá po svém mocném **kladivu**, které mu poskytuje sílu a bezpečí, jenže kladivo je pryč – někdo ho **ukradl...**

- Thór musí kladivo rychle najít, jinak by **obři** mohli napadnout zemi bohů **Ásgard** a zničit ji
- Thórovi pomáhá jeho důvěrný přítel **bůh Loki**, jenž kromě vychytralosti proslul též drzostí, darebáctvím a zlovolnými kousky
- společně se odeberou do paláce překrásné **bohyně Freyje**, aby ji požádali o její **šaty z peří s křídly**, které jejich nositeli umožňují létat, což potřebovali kvůli vypátrání kladiva
- Freyja jim šaty půjčí, **Loki** si je oblékne a přeletí ze země bohů do říše obrů **Jotunheim**
- setká se tam s **Thrymem**, který se chvástá, že **kladivo ukradl**, ukryl a nevrátí jej, dokud mu bohové nepošlou bohyni **Freyju** za **nevěstu**
- Loki zprávu předá **Thórovi**, společně se vrátí do paláce **Freyji** a vyzvou ji, aby si oblékla **svatební šaty**, neboť musí jít do země obrů a provdat se tam za Thryma
- následující 2 ukázky snoubí vyprávěcí pasáž s přímou řečí:

*Vztek popad Freyju, vzkypěla zlostí,
až se otřásly síně Ásů,
ve dví pukl Brísingů prsten.
„Právem mě budou zvat posedlou po mužích,
pojedu-li s tebou v paláce obrů.“*

- **bohové** proto narychlo svolali **sněm**, na kterém jeden z nich, **Heimdallr**, jenž dokáže vidět do budoucnosti, dostane nápad: ať se sám **Thór** oblékne do ženských svatebních šatů a vydá se do země obrů namísto Freyji

*Tu Thór se ozval, odvážný Ás:
„Babou mě budou bohové zvat,
nechám-li si navléci nevěsty úbor.“*

- bohové nedbají jeho námitek, bez váhání ho vystrojí a pošlou do říše obrů společně s **Lokim** převlečeným za **Freyjinu služebnou**
- ti obra **Thryma** i ostatní obry obelstí, jenže nastane **komplikace**, kdy celý plán málem překazí sám **Thór** při předsvatebním veselí:

- spořádá totiž tolik jídla a vypije tolik opojných nápojů, až je sám Thrym šokován **nenasytností nevěsty**
 - situaci zachrání **vychytralý Loki** – omlouvá před obry „Freyju“ s tím, že nevěsta je šťastím ze svatby s Thrymem tak poblázněná, že několik dní předtím nebyla schopna **pojíst ani sousto**
 - obr Thrym je velmi **náruživý**, proto chce **uspíšit svatební obřad**, takže na nevěstino přání nechá hned přinést posvátné **Thórovo kladivo**, kterým má být nevěsta posvěcena
 - ve chvíli, kdy Thór spatří své kladivo, popadne ho a celý **rod obrů pobije** a zachrání tím Ásgard před zkázou
- tento mýtus obsahuje z dějového hlediska jen to nejpodstatnější a nechybí mu **humorné prvky**
 - je srozumitelný i pro ty, kteří o severských bozích nic neví
 - rozhořčení Freyji je mnohem intenzivnější, víme-li, že jde o **bohyni plodnosti a tělesné lásky**, která je proslulá **posedlostí po mužích**

- z mýtu můžeme leccos pochopit též o severských mravních zvycích:
 - **Thórovo zděšení**, že by si měl obléknout **ženské šaty**, je o to pikantnější, víme-li, že Vikingům se **hnusily projevy zženštilosti** u mužů, přičemž Thór byl pojímán jako ryze mužný až agresivní a přitom nepříliš bystrý (agresivně-maskulinní macho)
 - takové vtipkování může vyvolat otázku, zda se nejedná o **posměšný prvek** přidaný křesťanským výkladem, který těmito „nepravými božstvy“ opovrhuje
 - o tom, zda se jedná o skutečně **autentický příběh** ze severské mytologie, nebo zda může jít jen o dodatečně smyšlený příběh, sepsaný za účelem zesměšnění staré víry, se vedou diskuse

- ukázky **dialogu** nacházíme např. v písni [Lokiho svár](#), kde vystupuje Loki jako negativní postava, vyloučená ze společenství bohů a bohyň:
 - ti pořádají **oslavu**, na kterou **Lokiho nepozvou**
 - on se však do **hodovní síně vetře** a baví se popichováním přítomných bohů
 - každé netaktní narážce – ať už Lokiho nebo reagujícího oponenta – je věnována **1 strofa** přímé řeči
 - např. **bůh Týr** se vmísí do sporů, aby se obhájil:

Loki:

*„Mlč už, Týre! Ty sotva dovedeš
svárlivce srovnat.*

*Podívej se jen na pravou svou ruku,
kterou ti ukousnul ukrutný vlk.“*

A Týr mu na to odpovídá:

„Bez ruky jsem já, ty bez ryšavce.

Obojí ztrátu je oželeť těžko.

Bolestí vyje spoutaný vlk,

a číhá na osud Ásů.“

- více se toho o důvodu ani okolnostech sporu (ukousnuté ruce a ryšavci) z této písně nedozvídáme, byť o tom víme z jiných zdrojů
- co se však vztahovalo z hlediska mýtů k uvedeným 2 replikám, tehdejší posluchači vědět museli, jinak by jim příslušné verše nedávaly smysl
- příběh o tom, jak Týr pozbyl svou pravou ruku, známe, neboť **Snorri Sturluson** jej rozepsal v samostatné pasáži v tzv. *Prozaické Eddě*:

2) Prozaická Edda

- Snorri čerpal z podobných eposů, jaké jsou součástí *Poetické Eddy* – proto je toto dílo psáno jeho vlastním vypravěčským jazykem a v próze, obsahuje však četné **úryvky**, které jsou **veršovanými citacemi** z původních **předloh**, nám zpravidla nedochovaných
- *Prozaickou Eddu* koncipoval především jako **učebnici poezie**, jež obsahuje mnoho **převyprávění mýtů** z germánské mytologie (jinde nezachycených), viz např. část nazvaná **Jazyk básnický**, adresovaná **mladým básníkům**, kteří se touží zdokonalit v básnické profesi, pročež chtějí pochopit pohanský narativní odkaz
- básníci **13. stol.** již byli veskrze **křesťané** a očekávalo se, že jejich poezie bude obsahovat **kritické narážky** na **pohanskou mytologii**, která tou dobou již byla víceméně mrtvá

titulní strana
Prozaické Eddy
(vydání z 18. stol.)

Prozaická Edda je rozdělena do 4 částí:

- 1) **Prolog**

- ve stylu jakéhosi „**antropologického úvodu**“ zde Snorri popisuje, jak v dávných dobách lidé chápali **řád vesmíru**, z čehož vyvodili, že musí mít nějaké **vládce** (Odin, Thór), o nichž si tedy vymysleli příběhy

- 2) **Gylfiho oblouzení**

- popisuje příběh **švédského krále** jménem **Gylfi**, který se divil, jak mocnými kouzly vládnu Ásové, neboť se mu zdálo, že se jim všechno děje po vůli, takže chtěl zjistit, jsou-li oni sami bohové, anebo mají-li své **schopnosti od bohů**, které uctívají
- a tak se k nim tajně vydal, **přestrojen za starce** jménem **Gangleri**
- jenže **Ásové** o jeho cestě **věděli**, poznali ho a seslali na něj **šálení zraku** (proto název této části „*Gylfiho oblouzení*“)
- jakmile přišel do země Ásů, spatřil obrovský **palác** a v něm sál plný osob bavících se všelijakými radovánkami
- na konci sálu byly **3 trůny**, na každém z nich seděl jeden král: 1. se jmenoval **Vysoký**, 2. **Stejně vysoký** a 3. jednoduše **Třetí**

- tito panovníci byli ochotni odpovědět mu na jakékoli otázky
- ptal se jich tedy na **bohy** – dostalo se mu od oněch králů podrobné vyprávění pojednávající o **příbězích bohů**
- díky tomuto **vypravěčskému „triku“** mohl Snorri zprostředkovaně **převyprávět germánské mýty**, aniž by musel komentovat jejich pravdivost – získal tím také možnost pojednat je (na jeho dobu a křesťanské požadavky) **nekriticky** a s **humorem**, tedy čtivě
- **3) Jazyk básnický**
 - další část obsahující vyprávění mýtů
 - i zde vystupuje **poutník** putující do země **Ásů**, jejíž obyvatelé zde tentokrát nejsou uváděni jako **bohové**, mají však **jejich jména**
 - poutníkem je tentokrát **král Ægi(r)**, který se vyznal v kouzlech
 - Ásové opět věděli předem o jeho příchodu a nachystali pro něj velkolepé uvítání: na jeho počest uspořádali **slavnostní hostinu** a usadili ho vedle **boha poesie Bragiho**
 - Bragi vyprávěl Ægimu mnoho **příběhů**, ke kterým došlo u Ásů, čímž pokračuje výklad dalších mýtů
 - na konci je jeden pro nás zvláště důležitý:

- vypráví o dvou **skřítcích** – jménem **Fjalar** a **Galar**, kteří **zabili boha moudrosti Kvásira**, jenž byl bohem nižšího řádu (dovedl zodpovědět jakoukoli otázku a vznikl ze **slin Ásů a Vanů**, kteří takto symbolicky uzavřeli **spojenectví** a vtělili své vědění do této bytosti)
- oba skřítci smíchali jeho **krev s medem**, vznikla **medovina**, která učiní z každého, kdo se jí napije, básníka
- skřítci medovinu uchovávali ve **třech kotlích**, **obr Suttung(r)** je však o ně **obral**, aby vynahradil ztrátu zapříčiněnou smrtí svého otce
- toho totiž skřítkové pozvali, aby s nimi **vyjel na moře**, tam však **převrhli lod'** a obr se utopil, jeho **žena** pak štkala tak žalostně, že skřítek Fjalar už nemohl její nářek vystát a řekl jí, že se jí uleví, když půjde ze zápraží obhlédnout místo, kde k tragédii došlo
- obryně souhlasila, ale když stála ve dveřích, skřítek Galar jí shodil na hlavu **mlýnský kámen** a **zabil také ji**
- jejich **syna Suttunga** to tolik rozeznilo, že proti oběma skřítkům naplánoval **pomstu**: sebral je a vyplul s nimi na **moře**, kde je zavezl k útesu a hrozil jim, že je **utopí**, pokud se s ním náležitě **nevyrovnají**

- na **usmířenou** mu skřítkci nabídli onu vzácnou **básnivou medovinu**
- Suttung ji přijal a odvezl domů, kde ji svěřil do péče své dceři Gunnlodě
- **Ódin** si však usmyslel, že tento vzácný **nápoj získá** – vypravil se k Suttungově sídlu, přičemž šel přes **louku**, kde kosilo trávu **9 otroků** Suttungova **bratra Baugiho**, jejich **kosy** však byly **tupé**
- Ódin jim nabídl, že jim kosy **nabrousí**, a učinil tak, sekáči byli překvapeni, jak se jim s nabroušenými kosami seče lépe, a navrhli Ódinovi, že by od něj **brousek koupili** – Ódin souhlasil a brousek vyhodil do vzduchu
- jak se jej všichni ženci snažili chytit, navzájem si kosami **podřezali hrdla**
- Ódin došel k **sídlu obra**, jehož bratr Baugi si zrovna stěžoval, že se mu bude zle hospodařit, když se všech jeho **9 otroků pozabíjelo** – a on teď neví, kde sehnat na práci jiné
- **Ódin** mu nabídl, že sám zastane **všechnu jejich práci**, a jako mzdu bude žádat jen **doušek** Suttungovy zázračné **medoviny**
- to obrovu bratrovi nepřipadalo divné, dokonce ani to, že se **Ódin představil** jako **Ten, který koná zlo**

- Baugi jen upozornil, že o **medovině nerozhoduje on** a že jeho bratr Suttung ji chce mít jen pro sebe, ale souhlasil, že něco podnikne, aby mohl Ódinovo přání splnit
 - Ódin otročil celé léto, a když nastala zima, žádal **svou odměnu**
 - vydali se tedy k Suttungovi, jenže ten **odmítl** vydat jedinou kapku medoviny
 - Ódin a Baugi se proto dohodli, že se pokusí trochu medoviny **získat tajně** – a za tím účelem společně vyvrtali **díru do skály**, kterou se dalo dostat k medovině
 - **Ódin** se pak proměnil v **hada**, vyvrtaným otvorem prolezl – a všechnu **medovinu vypil**
- mýtus nečekaně ukazuje některé **Ódinovy nedobré vlastnosti**: podlost, sklon k přetvářkám a falešným jménům, zrádnost, k níž se v případě potřeby uchýloval, ale také vychytralost a schopnost měnit podoby

- Snorri však uvádí i **jinou verzi**, která má **odlišný konec** a líčí Ódina jako **svůdníka** (svými zálety byl pověstný, více k tomu později):
 - **Ódin** vymyslel lest, jak obrovi **ukrást medovinu**:
 - **svedl Suttungovu dceru**, která byla Ódinem tak okouzlena, že mu dovolila **3x se napít** otcovy medoviny – napil se vždy tak mohutně, že **vyprázdnil** všechny 3 kotle
 - poté se Ódin **proměnil v orla** a odletěl za hory
 - když **Suttung zjistil**, o co přišel, oblékl si svůj vlastní **orlí oděv** a pronásledoval Ódina tak rychle, že ho brzy doháněl
 - Ásové viděli, že se Ódin vrací, a tak rychle rozestavěli na nádvoří Ásgardu všechny **soudky a nádoby**, Ódin do nich **medovinu vyvrhl** – a ta už tam zůstala a byla k dispozici všem, kteří usilují o to **stát se básníky** (Řekové měli múzy rozdávající umělcům inspiraci)
 - podle jiného zdroje několik **kapek medoviny** při úniku Ódina ukáplo do světa lidí **Midgardu** a stalo se majetkem pozemských **básníků**
- proto byl Ódin i **bohem poezie** a dárce umělecké **inspirace**

- germánští bohové byli mnohdy pojímáni s výrazně **lidskými vlastnostmi**:
 - např. **Ódin** (podobně jako řecký Zeus) často podléhal **milostné vášni**
 - jeho milostné pletky však nedopadla vždy dobře:
 - jednou zatoužil po jisté **dívce** (podle všeho se jednalo o obryni), přistoupil k její **posteli**, ona ho však uprosila, aby přišel až **později v noci**, protože by nebylo rozumné, kdyby se o jejich vzájemné vášni dověděl ještě někdo jiný
 - v určenou noční dobu se Ódin vrátil, viděl však, že na stráži stojí celá družina a všude planou noční pochodně
 - utekl tedy a vrátil se **brzy ráno**, kdy strážé podlehly spánku, a radoval se, že bude moci konečně ukojit svou vášeň
 - jenže u postele jeho vyvolené byl přivázán obrovský **pes** a obryně zahrnula Ódina zlým posměchem

- další mýtus ukazuje Ódinovu **Istivost**: mýtus Píseň o Vaftrúdnim pojednává o **soupeření ve vědění** mezi Ódinem a **obrem Vaftrúdnim**, jenž proslul svými znalostmi
 - začíná dialogem mezi Ódinem a jeho **manželkou Friggou**, kterou Ódin žádá o radu, zda má navštívit obra Vaftrúdna, aby zjistil **úroveň jeho znalostí**
 - Frigg coby věrná manželka souhlasí, popřeje mu mnoho zdaru a doufá, že se v pořádku vrátí
 - Ódin dorazí k **obrově síni** a hned obra nediplomaticky osloví – i přesto se mu dostane přijetí a obr se ho začne vyptávat
 - **Ódin** (jak je pro něj typické) se představí pod falešným jménem jako Gagnrádr
 - obr úvodem položí hostovi několik **otázek**, a když zjistí, že jeho host vyniká mnoha znalostmi, nabídne mu **soutěž**: postupnými dotazy budou vzájemně prověřovat své znalosti – až do chvíle, kdy jeden z nich **nebude znát odpověď** na položenou otázku, čímž dotyčný prohraje a **přijde o hlavu**

- Ódin se obra vyptává např. na **původ světa, podstatu bohů, konec všeho** – obrovské odpovědi jsou však správné
- teprve po určité chvíli ho Ódin zaskočí svou poslední, **vítěznou otázkou**:
- „Co svěřil Ódin uchu svého druhorozeného syna **Baldra**, než jeho mrtvé tělo na hranici sežehl oheň?“
- odpověď na tuto otázku přirozeně mohl znát jen **sám Ódin**, takže obr pochopil, že s ním sedí Ódin a že byl přelstěn:

„Nikdo neví, co jsi naposled do ucha svěřil svému synu.“

„Zasvěcen smrti jsem mluvil o začátku věků a záhubě bohů.“

- dodatek k Ódinově zesnulému **synu Baldrovi**:
- byl nesmírně **pohledný, laskavý a mírumilovný**, proto ho lidé uctívali jako **boha dobra a míru**
- oblíbený byl i mezi bohy, jen **Loki** ho **nenáviděl**, a tak navedl Baldrova **slepého bratra Höda**, aby na něj vystřelil šíp ze **jmelí**

- všechny stvořené věci totiž slíbily jeho matce **Frigg**, že **jejímu synovi neublíží** – až na jmelí...
- bohové se proto bavívali vrháním různých předmětů na Baldra, protože věděli, že mu tím nijak neublíží
- šíp ze jmelí slibem nebyl vázán, tudíž **Baldr zabil**
- Baldr i se svou **ženou**, jež zemřela **žalem**, byl pohřben na hranici a sestoupil do **Helheimu**
- pozn. k jedné z tematických otázek slovního souboje Ódina a Vaftrúdniho:
 - **po konci světa** (nazývaného „ragnarok“), tj. po poslední bitvě mocností dobra a zla, se má Baldr **vrátit zpět**, neboť **svět má být obnoven**, protože přežije **8 dobrých bohů** a **1 lidský pár**, jenž se před nebezpečím ukryje v mytickém **stromě Yggdrasilu**
- 4) **Výčet meter**
 - poslední část *Prozaické Eddy* obsahuje popis **metriky** a příklady týkající se variací a složitostí forem **veršů** a **strof** užívaných v raných dobách severskými **dvorskými básníky**

- v *Prozaické Eddě* je mj. popsán také mýtus **Týrovy** potyčky s **divokým vlkem Fenrim (Fenrirem)**, která je v *Poetické Eddě* zmiňovaná jen v již uvedeném dialogu – zde je popsána podrobně:
 - **Týr** byl **nejstatečnější** ze všech bohů, proto byl patronem všech odvážných **bojovníků**
 - vlk **Fenri** byl jedním ze 3 stvůrných **potomků Lokiho**, jež Loki zplodil s **obryní**
 - bohové však tehdy vyslechli **věštbu**, že Fenri společně se svým příbuzným jednoho dne **zničí svět**, takže narozeného vlka **lapili**, aby měli jeho výchovu pod kontrolou
 - jedině **Týr** měl v sobě ze všech bohů dost odvahy se o hrozivého vlka starat
 - dokud byl vlk ještě štěně, vše probíhalo hladce, když však bohové zpozorovali, jak ohromné zvíře z vlka vyrůstá, znervózněli a rozhodli se **uvázat ho na řetěz**
 - jak však tak mohutné a nebezpečné zvíře připoutat? rozhodli se ho ošálit...

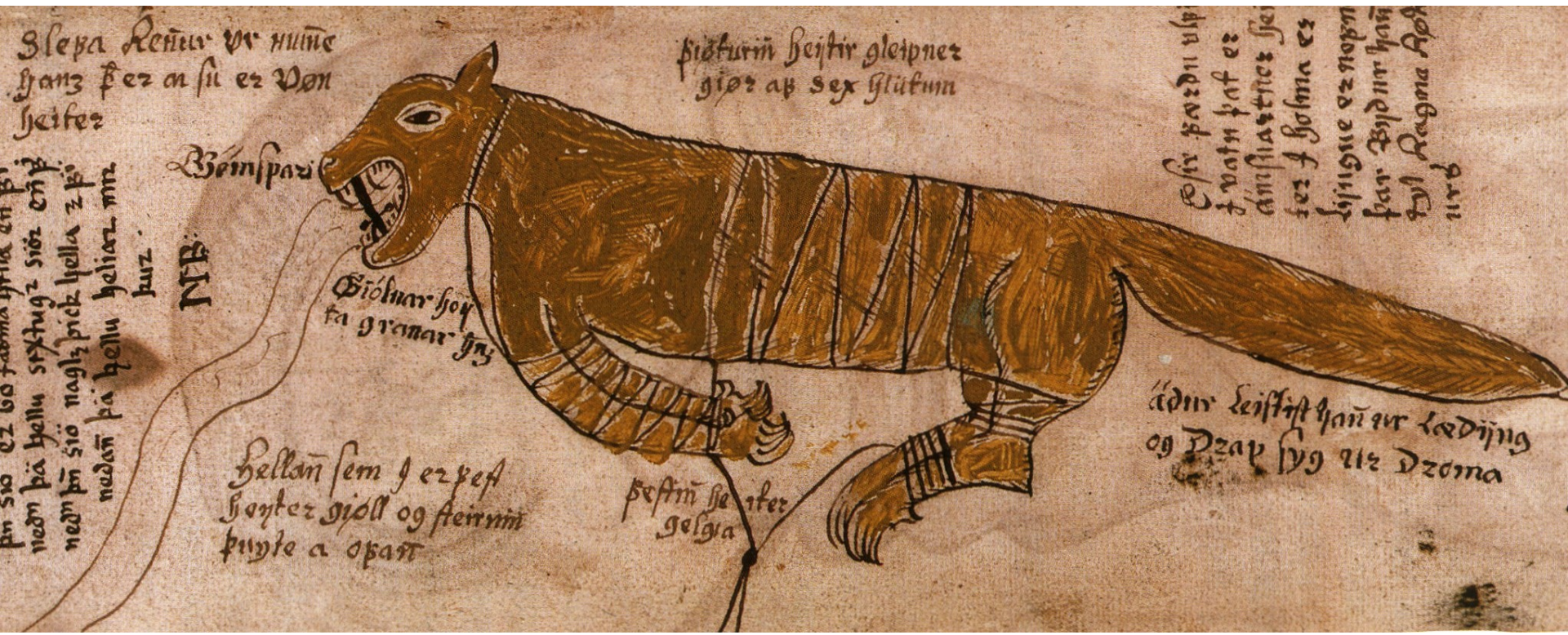
- pozn.: stojí za povšimnutí, že **Istivost, vychytralost i zrádnost** patří mezi pravidla **morálky bohů** (ne pouze Ódina), a to nejen těch germánských (viz např. kličky mezoamerických bohů při sporu o to, kdo z nich se obětuje, aby se stal novým sluncem)
 - namluvili vlkovi, ať se **nechá spoutat**, že půjde o **zkoušku jeho síly**, dokáže-li se vymanit z pout – a čím silnější ta pouta budou, tím větší pak bude jeho sláva, podaří-li se mu z nich vymanit
 - ať ho spoutávali jakkoli silnými řetězy, Fenri je vždy zpřetrhal
 - jediným řešením bylo nechat si od **skřítků** (zručných řemeslníků) vyrobit **netypická pouta** zhotovená z **6 prvků**: z **dupotu kočky**, z **vousů ženy**, z **kořenů skály**, z **medvědí šlachy**, z **rybího dechu** a z **ptačí sliny** – tedy z látek **těžko sehnatelných** nebo dokonce **nemateriální povahy**
 - skřítkové se úkolu zhostili dobře – z takových složek vyrobili pouto velice **jemné**, přesto **nesmírně pevné**

- bohové vlákali vlka do léčky tím, že když si **nasadí** tato jemná pouta, musí být přece snadné je **zpřetrhat**, dokáže-li přervat i silná železná pouta
- jenže vlk se nenechal napálit – namítl, že nesklidí žádnou slávu, když přetrhne tak tenkou nit, takže tuší jejich lest...
- nakonec se však lekl, že ho začnou osočovat ze **zbabělosti**, a tak souhlasil – pod podmínkou, že na důkaz poctivých úmyslů vloží některý z bohů svou **ruku do jeho tlamy** coby pojistku, zatímco ho budou svazovat
- bohové se zalekli – nikomu se do toho nechtělo...
- nakonec se obětoval právě hrdinný bůh **Týr**
- **spoutali** Fenriho záludnými pouty, ten se vzpíral ve snaze se z nich **vymanit**, ale marně – a tak **ukousl Týrovi ruku**
- reakce bohů na to byla poněkud zvláštní – snad trochu škodolibá, hlavně však byla projevem úlevy, že se jim konečně podařilo stvůru spoutat:

„Tu se všichni smáli – kromě Týra.“

Fenri a Týr – 18. stol. (oblíbený výjev malířů)

nákres způsobu spoutání Fenriho

- bohové se pak chopili spoutaného **Fenriho**, **přivázali** ho k mohutnému **kameni** a vrazili mu do **chřtánu meč**, aby nemohl kousat
- tak ho tam nechali a „*tam bude ležet až do konce světa*“
- nicméně z jedné dochované **dvorské básně** (tzv. skaldská poezie – viz později) víme, že se Fenri časem ze svých pout **vysvobodil** a zuřivě se pak **mstil bohům** za zrádné spoutání, přičemž bohy musela bránit celá **Ódinova armáda**

Ústní inspirace Snorriho:

- některé mýty čerpal patrně jen z **ústního podání** (snad už poněkud proměněných, na způsob našich pohádek)
- k této skupině původních mýtů z *Prozaické Eddy* zřejmě patří i vyprávění o tom, jak si bohové usmysleli, že kolem svého **území Ásgardu** postaví mohutný **val**, který je bude **chránit před útoky obrů**:

- našli si **stavitele** – nevěděli však, že pochází z **pokolení obrů**
- ten žádal za val velkolepou odměnu: **slunce, měsíc** a k tomu bohyni plodnosti **Freyju**
- při dojednávání této záležitosti chyběl zrovna v Ásgardu **Thór**, ale nacházel se tam **Loki**, který ostatním nerozhodným bohům poradil, aby na **požadavky přistoupili**, avšak aby stanovili **nesplnitelné podmínky** pro splnění stavitelského úkolu
- bohové stanovili **3 podmínky**: 1) stavitel při práci na valu nesmí od **nikoho přijmout pomoc**, 2) svou práci měl dokončit během **tří zimních měsíců**, 3) směl používat **jen svého tažného koně**
- pokud všechny podmínky nesplní, nedostane odměnu
- stavitel **souhlasil** a bohové se zavázali přísahou úmluvu dodržet, nepočítali totiž s tím, že by stavitel mohl za těchto podmínek val **dokončit včas**
- stavitel však pracoval vždy po celý den a každou noc si přivedl koně jménem **Svadilfari**, aby na stavbu dotáhl kameny
- když bohové viděli jeho **koně při práci**, byli vyděšeni, jak velký náklad je schopen uvézt

- když zbýval **poslední den**, stavba byla těsně před **dokončením**
- bohové se zhrozili, že sázku prohrají, a **obvinili Lokiho** za špatnou radu
- Loki dostal strach, a proto vymyslel **lest**, která měla **zabránit staviteli** v dokončení díla: proměnil se v **klisnu**
- když **poslední večer** vyjel stavitel s koněm, aby naložil poslední várku stavebního materiálu – objevila se klisna a **zaržála** na jeho koně
- hřebec **Svadilfari** se **splašil** a zpřetrhal postroje, aby se dostal za klisnou, obě zvířata spolu **utekla do lesa** a byla pryč celou noc, takže stavitel **úkol nedokončil** a zachvátil ho **hněv**
- teprve teď si bohové uvědomili, že je to **obr**
- v kritické chvíli se však objevil **Thór** a spatřil hrozící nebezpečí, rozmáchl se svým **kladivem** a jedinou ranou **obrovi rozdrtil hlavu**
- nakonec triumfoval i **Loki**: **porodil hříbě s 8 nohama**, které pak vyrostlo ve slavného hřebce jménem **Sleipni(r)**, který se stal **Ódinovým jezdeckým koněm**

Ódin na svém 8nohém hřebci jede do Valhaly, ženy jsou valkýry
(kamenný reliéf, Švédsko)

3) Skaldská poezie

- třetím dochovaným literárním zdrojem germánské mytologie je tzv. **skaldská poezie**
 - jde o skladby germánských **dvorských básníků**, zvaných **skaldi**
 - mnohé skaldské verše jsou přiřazeny jmenovitě konkrétním básníkům: norský **Bragi Boddason** (tj. Bragi Starý) tvořící na počátku 9. stol., **Tjóðólf Učený z Hvinu**, **Torbjörn Hornklofi**, **Eyvind Finnson** aj. (bývá nám mnohdy znám i jejich životopis a politická loajalita)
 - jejich verše se často vztahují k **historickým událostem**, jež lze časově zařadit i na základě dalších nezávislých dokladů – skaldskou poesii lze tudíž **chronologicky řadit** a mnohé básně celkem přesně datovat (např. do konkrétního desetiletí)
 - skládání skaldské poesie začalo asi v **9. stol.** a pokračovalo cca do **14. stol.**, resp. do příchodu **křesťanství** a **románské vzdělanosti**
 - **dochovalo** se toho zapsaného pomálu, protože se tyto útvary přednášely **ústně** (s výjimkou textů vytesaných v **runách** nebo na Islandu zapsaných v tzv. **královských ságách** z 10. až 14. stol.: ságy jsou irské rodové příběhy mytologické a historické povahy)

- zejména ke konci středověku tematicky převládala **oslava panovníků** a jejich hrdinských činů, s přesahy ke starším **mytologickým příběhům**
- z okruhu skaldské poezie uveďme mýtus nazvaný **Po celý podzim**, ten totiž zapsal i **Snorri**, takže se jedná o mýtus dochovaný ve **dvou zdrojích**, čímž je jeho autentičnost utvrzena
- píseň dostala svůj název tak, že jejímu autorovi, pěvci **Tjóðolfovi Učenému z Hvinu** (9. stol.), žijícímu na dvoře norského krále Haralda Krásnovlasého, trvalo její napsání **celý podzim** 😊
- inspirací mu byla návštěva jednoho dvorce, kde byly na stěnách hodovní síně **výjevy ze života germánských bohů**:
- příběh je rozdělený do **12 strof**, z nichž každá popisuje jednu epizodu mýtu pojednávajícího o bohyni **Iduně**, která uchovávala v truhlici bohům nepostradatelná **jablka věčného mládí**
- další hlavní postavy: obr **Thjazi** a bůh **Loki**
- expozice: 3 Ásové – **Ódin, Loki a Hœnir** – byli na cestách, kde chytili a zabili **býka** k večeři, snažili se ho upéct, ale kdykoli maso ochutnali, bylo pořád tuhé
- nad nimi ve větvích **dubu** seděl **orel** a oznámil jim, že kvůli němu se maso nepeče – leda prý v případě, že mu dají k jídlu vlastní díl masa

- bohové souhlasili a část býka mu nabídli, orel slétl se stromu a snědl kus býka – podle **Lokiho** však **neúměrně mnoho**, a tak se Loki **rozzuřil, vzal hůl a orla probodl**
- orel **vzlétl s holí i s Lokim**, který na ní visel a prosil o **slitování**
- orel souhlasil, že ho pustí – ale jen když vyláká z Ásgardu bohyni **Idunu** i s jejími **jablky věčného mládí**
- Loki ve svízelné situaci souhlasil, takže se všichni 3 bohové vrátili do Ásgardu, jenže netušili, že orel byl ve skutečnosti **obr Thjazi**
- Loki měl na paměti svůj slib, a tak **vylákal Idunu do lesa**, kde k nim opět v podobě **orla** přiletěl obr **Thjazi**, **uchvátil Idunu** a odletěl s ní do svého obydlí
- bez jablek mládí **bohové stárli a slábli...**
- pro **zmizení Iduny** však nenacházeli vysvětlení, až si někdo z nich vzpomněl, že ji naposledy viděl ve **společnosti Lokiho**
- bohové ho zajali a hrozili mu smrtí, pokud Idunu nenajde a nepřivede zpátky
- Loki se proměnil v **sokola** a odletěl do **země obrů**

- **Thjazi** zrovna odjel **rybařit**, takže byla Iduna sama – Loki ji proměnil v **ořech**, vzal ji do spárů a **odletěl s ní**
- když se Thjazi vrátil domů a Idunu tam nenašel, vzal na sebe **orlí roucho** a rozletěl se **za Lokim** tak rychle, až křídly rozpoutal vichřici
- Ásové viděli zoufale letícího **sokola** pronásledovaného **orlem** a vyhodnotili situaci
- před hradbami navršili **hromadu hoblin**, a když sokol v bezpečí vletl do paláce, hobliny **podpálili**
- orel letěl tak prudce, že se **nestačil zastavit**, vletěl do ohně a peří se na něm **vzňalo** – tak Ásové **Thjaziho zabil**
- **Snorri** má k tomuto skaldskému příběhu **pokračování**:
 - obr **Thjazi** měl kurážnou **dceru Skadi**
 - jakmile se dověděla o **otcově smrti**, ozbrojila se a spěchala otce **pomstít**
 - Ásové se zalekli a nabídli jí **smír** – s tím že coby náhradu si smí vybrat jednoho z nich za **manžela**, musela si však dotyčného vybrat jen **podle nohou**, nic jiného z adeptů jí nehodlali ukázat
 - a tak bohové uspořádali **soutěž o nejkrásnější nohy** od lýtek dolů

- Skadi se zahleděla na nadmíru **krásný pár nohou** a v domnění, že jsou to nohy **pohledného boha Baldra**, vyvolila si právě tyto
- byly to však nohy **stárnoucího boha Njorda**
- z jiných záznamů víme, že jejich manželství **nebylo šťastné** a po krátkém pokusu o soužití se každý vrátil do své **domoviny**, jejich potomky však byli bohové plodnosti **Frey** a **Freyja**
- pozoruhodný je také mýtus popisující **Thórův** boj s obrovskou **stvěrou Hadem obepínajícím zemi** (tj. **Jormungandem**, jedním ze 3 děsivých potomků Lokiho), žijícím v **hlubinách oceánů**
- tento příběh známe i z **rytin doby vikingské** a některé jeho podrobnosti se dovídáme z eddické básně nazvané ***Píseň o Hymim***, kde však tvoří jen část siláckých soupeření mezi ukrutným **obrem Hymim** (**Hymirem**) a bohem **Thórem**, který obra navštívil ve snaze získat od něj jeho veliký **kotel**, aby měli bohové v čem **vařit pivo** 😊

- **Snorri** měl zřejmě k dispozici jiný materiál, neboť jeho vyprávění je daleko **elegantnější** – nevysvětluje důvod, proč **Thór** k obrovi přišel, pouze sděluje, že Thór byl na cestách, dorazil k obrovi Hymimu a zůstal tam **přes noc**
 - ráno se **Hymi** chystal vyplout na **rybolov**, Thór ho požádal, aby ho vzal s sebou, ale Hymi namítal, že Thór je příliš vetchý a mohl by se na otevřeném moři **nachladit**
 - Thór se **rozzlobil** a o to víc trval na svém, a tak Hymimu nezbývalo, než ho vyzvat, ať si tedy obstará návnadu na ryby
 - Thór přišel ke stádu Hymiho **volů**, chytil největšího z nich a coby návnadu mu **utrhl hlavu**, vzal návnadu a usedl do člunu, který mezitím Hymi spustil na moře
 - chopili se vesel a brzy dorazili na místa, kde Hymi obvykle chytal platýzy, Thór však chtěl pokračovat a vesloval dál na **širý oceán**
 - za chvíli ho Hymi **varoval**, že by měl s veslováním přestat, neboť se vydávají v **nebezpečí**, protože by mohli narazit na **Hada obepínajícího zemi**

- k Hymiho úžasu Thór **vesloval dál**, až nakonec přece jen odložil vesla, vytáhl pořádnou udici s hákem, nabodl na něj volskou hlavu a hodil návnadu přes palubu
- brzy se rozrazily vlny a po návnadě chňapl **Had obepínající zemi**, přičemž se mu hák zasekl do patra tlamy
- stvůra sebou trhla, až se Thór oběma rukama udeřil o pažení člunu, což ho rozlítlo tak, že se zapřel do udice, až **prorazil dno** lodě a postavil se nohama na **mořské dno**
- **přitáhl hada** k pažení člunu tak, že si hleděli vzájemně do očí, had přitom **plival jed**
- Thór ho chtěl zabít svým kladivem, když tu **Hymi** roztřesený strachem **přesekl Thórovu udici**, a had tak v okamžiku unikl
- Thór za ním **mrštil kladivem** a podle vypravěče – krále **Vysokého** sedícího na jednom ze 3 trúnů – hada zabil
- Snorri však dodává, že podle jeho mínění **Had obepínající zemi** nadále **žije** a leží v nejzazším a nejhlubším oceánu
- mýtus končí tím, že se **Thór** na Hymiho za jeho čin tak **rozzuřil**, že ho bez meškání **srazil s paluby** do vln – a sám potom přebrodil na břeh

- **mýty o Thórovi** mají zpravidla jednotné téma – jeho **boj proti mocnostem zla**, jež lze vnímat jako **nepřátele bohů** (a lidí, kteří bohy uctívají)
- některé mýty popisovaly i **lidské hrdiny** – resp. to, jak jednání **Ásů** zasahovalo do osudu smrtelníků:
 - mýty, v nichž se pojí dobrodružství bohů s cyklem legend o **hrdinských králích a bojovnících**, jsou uvedeny např. v knize ***Severské mýty*** (od P. I. Page) v kapitole „Bohové a hrdinové“

sluneční vůz z dánského Trundholm, patrně nejstarší památka germánského kultu (souvislost se sluncem)

hinduistický sluneční bůh
Sūrya na svém voze

- film k tématu: ***Beowulf: Král barbarů***
 - *Beowulf & Grendel*, 2005 (kopr. Kanada, Island, Velká Británie)
- pokus zfilmovat **anglosaský** epos ***Píseň o Beowulfovi***, který vznikl patrně kolem **8. stol.** a zapsaný byl kolem roku **1000** (dochován v jediném rukopise)
- tento **staroanglický hrdinský epos** představuje se svými **3.182 verši** nejvýznamnější dílo staroanglické literatury:
 - odehrává se v **5. a 6. stol.** v oblasti **Dánska** a **Švédska** a do Anglie se dostal společně s **Angly**, kteří se sem od 5. stol. přesouvali z kontinentální Evropy
 - epos pojednává o skutečných **historických osobnostech** (géatský král Hygelák, mercijský král Offa) i o **mytických bytostech**:
 - pojednává o bitvě **válečníka Beowulfa** s **obrem (trollem) Grendelem**

- norský hrdina **Beowulf** vede svou družinu na pomoc starému příteli **dánskému králi Hrothgarovi**, jehož království je pustošeno **obrem Grendelem**, jenž se vkrádá do hodovných síní, odkud unáší lidi do mokřadů a tam je požírá
- Beowulfovy pokusy o bitvu jsou mařeny obrovým odmítnutím bojovat
- poté co se hrdina setká s tajemnou **čarodějkou Selmou**, začíná chápat, že obrova zuřivost je jen odpovědí na bezpráví, kterého se vůči němu král dopustil
- Beowulf není jakožto voják zvyklý váhat, už však není přesvědčen, že by obr měl zemřít...
- obr **Grendel** není ve filmu vykreslen jako netvor několik metrů vysoký, nýbrž jako divoké stvoření (troll na pohled nepříliš odlišný od lidí), jemuž dánský král **zabil otce** (začíná to scénou zabití otce, pak děj pokračuje v době, kdy Grendel dospěl a mstí se za tento čin)
- epos ***Beowulf*** vyšel v češtině poprvé až v roce **2003** v opoznámkované verzi